מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

ב"ה

השכרת אולם השייך לכנסייה שאין בה פסל וצלם

שאלה: קהילה של יהודים בחו"ל רצו לארגן אירוע של קדושה לחיזוק היהודים המקומיים בשמירת תורה ומצוות, והתעניינו לשכור אולם מסויים השייך לכנסייה של קהל ה'פרוטסטאנטים', שאין להם פסל וצלם בבית תיפלתם. קהל זה של עוע"ז בנו בניין ענק ממדים, עם אולמות שיכולים להכיל למעלה מ-3000 איש, כדי שיהיה להם מקום גדול לפולחנם ומפגשים שלהם בימי אידם. הם גם מנסים למשוך בכך יותר ויותר מתפללים כל הזמן, ואכן קהילתם גודלת כל הזמן בעקבות הפעילות האינטנסיבית שלהם להזמין ולקרב דעת הבריות אליהם. מטרת אותו ארגון בהשכרת האולם השייך לבית תיפלתם (וכן שאר אולמות ומשדים שיש שם), הוא כדי לממן את כל פעילותיה, ולכסות את הוצאות הבנייה הענקיות, העומדות על סכום הקרוב לעשרים מיליון יורו, וכל מטרת בניית בניין כזה גדול וענק, הוא במחשבה תחילה כדי ליצור מקומות מפגש ואירועים להשכרה, כגון אולמי אירועים ומשרדי עבודה ומפגשים, כדי שכל הבריות החיים סביבם יצטרכו אותם ויבואו להשתמש בשירותים אלה, כדי בסופו של דבר לפעול לקירוב הדעת בין סוגי האנשים והדתות השונות, כיון שזה חלק דתם ופולחנם. ונמצא א"כ, שע"י שכירות המקום עוזרים להם לקיים את מחשבתם וכוונתם ודתם רח"ל. תופעה זו נהיתה נפוצה בשנים האחרונות (בפרט בארה"ב), ונקרא שם מקומות אלה "מגה צ'ארצ'", היינו "כנסייה ענקית", והוא דפוס התנהגות ופרוייקט ענק המנוהל ע"י הקהילה הפרוטסטאנטית העולמית ימ"ש. והכל במטרה לקרב דעת הבריות אליהם.

ואותם יהודים קדושים באו לשאול אם ניתן לשכור אולם כזה, וטענו שקבלו חוו"ד מכמה רבנים להתיר.

תשובה: אסור לשכור מקום כזה בשום אופן, שכיון שלא בטלו הע"ז ולא יצאו מאותו מקום, אלא עדיין פעילים שם, הרי נהנים מתשמישי ע"ז, וגם מחזקים אותה ע"י התשלום. ומקום זה מאוס לכל דבר שבקדושה, ואין לה' נחת מכל דבר של קדושה הנעשה שם. [ואחרי שפרסמתי דעתי בעל פה לאסור, התברר שמה שאמרו בשם כמה רבנים שהתירו לא היה אלא שמועות בלבד, ולכן הוציאו אותם רבנים מכתבי הבהרה שגם דעתם לאסור. בפועל, מארגן האירוע ביטל את הזמנתו במקום הנ"ל וארגן את האירוע במקום אחר, ב"ה].

והנימוק באריכות כדלהלן.

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

הנאה מתשמישי ע"ז

א. תנן במסכת ע"ז (מז:) "שלשה בתים הן, בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים, הרי זה אסור, סיידו וכיידו לעבודת כוכבים, וחידש, נוטל מה שחידש, הכניס לתוכה עבודת כוכבים והוציאה, הרי זה מותר". ע"כ.

ואיתא שם **בגמ'** "אמר רב משתחוה לבית אסַרוֹ, אלמא קסבר תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי[1], והא אנן בנאו תנן, בנאו אף על פי שלא השתחוה לו, השתחוה לו אף על פי שלא בנאו [לשם ע"ז. ר"ח]". ע"כ. ופירש **רש"י** הא דאסרינן בית שבנאו מתחלה לשם עבודה זרה היינו כשעובדין את הבית עצמו. וכתבו **התוס'** (ד"ה בית) **והר"ן** (כ: ד"ה מתני' שלשה) דעל כרחך צריך לפרש כן, שאילו לא היה הבית עצמו נעבד הוי משמשי עבודה זרה, דלדברי הכל אינם אסורים עד שיעבדו, אבל כיון שהבית עצמו נעבד אתי שפיר דאסר בבנאו אף על פי שלא השתחוה, דאתיא כמאן דאמר עבודה זרה של נכרי אסורה מיד כלומר אף על פי שעדיין לא נעבדה.

ולגבי "הכניס לתוכו ע"ז והוציאה מותר", פירש רש"י "את הבית עצמו לא נתכוין לעבוד ולא נתכוין לתשמיש עבודה זרה אלא **לפי שעה** הכניס לתוכו". עכ"ל. וסיים בה **הר"ן** (שם ד"ה הכניס לתוכו) "והוציאה ישראל הרי בית זה מותר, וטעמא דמילתא דכיון שלא נעשה אלא לתשמיש עראי אינו נאסר משום משמשי עבודה זרה, **ומיהו כל זמן שעבודה זרה בתוכו מיתסר מדרבנן**, ומכל מקום אם הכניס שם עבודה זרה **דרך קבע**, אפילו אם הוציאה ישראל אסור, דנעשה בית זה משמש לעבודה זרה, ואחרים פירשו דהאי הכניס לתוכו עבודה זרה **אפילו בקבע** קאמר, וכי תנן הוציאה הרי זה מותר הני מילי **הוציאה גוי** שכיון שסלקה משם **ואין דעתו להחזירה**, ביטל משמשיה, והיינו דומיא דאידך דאילנות דקתני (שם מח.) העמיד תחתיה עבודה זרה וביטלה הרי זה מותר, אלמא צריכה ביטול אלא שמשביטל עבודה זרה ביטל משמשיה". ע"כ. וכתב **הב"י** (יו"ד סי' קמה ד"ה הכניס לתוכו) על דברי **הר"ן** וז"ל "ונראה שמ"ש לדעת אחרים כיון שסלקה משם ואין דעתו להחזירה היינו לומר **שסלקה על דעת שלא לעובדה עוד**, וזה פירוש אין דעתו להחזירה, דאם לא כן היאך מדמה לה להעמיד תחתיה עבודה זרה וביטלה, אבל קשה שפשט לשונו אינו מורה שביטלה וצ"ע". עכ"ל.

ועוד כתב **הב"י** על דברי הטור שכתב "אבל אם הקצוהו למשמשי עבודה זרה לא מהניא הוציאה לפי שעה", וז"ל הב"י "כלומר אפילו הוציאה גוי לא מהניא אלא אם כן **הוציאה על מנת שלא להכניסה עוד**, ודבר פשוט בעיני דהא דמהני בהוציאה על מנת שלא להכניסה היינו **בהוציאה גוי אבל הוצאה בישראל לא מהניא לבטל מבית זה דין משמשי עבודה זרה**". עכ"ל.

ועמש"כ **הב"י** להקשות על דברי **הר"ן** איך מדמה להעמיד ע"ז תחת האילן וביטלה, שהרי מפשט לשונו משמע דאפילו בלא ביטול אלא בהוצאה לבד ע"י גוי סגי, על זה כתב **הב"ח** (אות י) דבספרים שלפנינו כתוב בלשון המשנה (שם מח.) "ובטלו" במקום "ונטלו", ואין ספק שהוא טעות סופר דהא דומיא דבית ואבן תנן דתני בהו (שם) וסילקה אף כאן ונטלה, וכתב שכן כתבו **הרי"ף** (שם כ:) **והרא"ש** (שם סי' ז) **והרמב"ם** (פ"ח ה"ד) **ורבינו ירוחם** (נתיב יז ח"ד), וכן לשון **הטור** (שם), וגם **התוס'** כתבו (מז: ד"ה ה"ג) דהכי גרסינן "ונטלה", אע"פ שברוב הספרים כתוב גם בתוס' "ובטלה", מ"מ טעות סופר הוא. ועפ"ז תירץ תמיהתו של **הב"י** על **הר"ן**, שבטעות נדפס בדבריו "ובטלה" במקום "ונטלה", ובזה סגי להתיר, וזה גרם להב"י להקשות על הר"ן, אלא פשוט דהוא

[1] דרק בדבר שיש בו תפיסת יד אדם אסור משום ע"ז, כמבואר במשנה שם מה, א. ובגמ' שם, ב.

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

טעות סופר. ע"כ דברי **הב"ח**. ואמת הדבר **שהב"י** גרס להדיא "בטלו", שכתב בעצמו (ד"ה העמיד צלם) על דברי **הטור** שכתב "ונטלו", שבנוסחאות שלנו כתוב "ובטלו" במקום "ונטלו", ע"כ. וכאמור בדברי הב"ח מזה הגיע הב"י להקשות על הר"ן, ולפי הגירסא ד"ונטלו" שפיר דמי.

עוד כתב **הב"ח** (שם אות ז) לדייק מדברי רש"י והטור, דמיירי המשנה באופן שלא הקצה את הבית למשמשי ע"ז, אלא לפי שעה הכניס בו ע"ז, ובזה הוא דמהני הוצאה אפילו על דעת להחזירה אח"כ, דכל זמן שאינה בתוכה מותר כיון שלא הקצהו לע"ז. אבל אם הקצהו לע"ז, בזה לא מהני הוצאה סתם לפי שעה, אלא בעי הוצאה על דעת שלא להכניסה עוד. וכתב שכן כתב ר' ירוחם בשם התוס'. ע"כ.

ובשו"ע (שם ס"ג) כתב וז"ל: "בית שבנאו מתחלה שיהא הבית עצמו נעבד, וכן המשתחוה לבית בנוי, הרי זה אסור בהנאה. היה בנוי וסיידו וכיידו לשם עבודת כוכבים עד שנתחדש, נוטל מה שחידש והחידוש אסור בהנאה מפני שעשהו לעבדו, ושאר הבית מותר. **הכניס עבודת כוכבים לתוך הבית, כל זמן שהוא שם, הבית אסור בהנאה. הוציאה, הותר הבית**". עכ"ל.

והוסיף **הרמ"א**: "**ודווקא שלא הוקצה הבית לכך, אבל הוקצה לכך אינו מותר אלא א"כ הוציאה משם דרך בטול, דהיינו שלא להכניס עוד שם** (טור בשם רש"י). ובישראל לא מהני בטול (כדלעיל סימן קל"ט)". עכ"ל.

וכתבו **הט"ז** (סק"ו) **והש"ך** (סק"ט וי"ג) דכאשר הבית לא נעשה כדי לעבדו בעצמו, אלא כדי להעמיד בו אלילים, דהוי הבית משמשי ע"ז, לא נאסר הבית אלא משיעבדו בתוכו ע"ז, ואחרי שיעבדו נאסר עד שיוציאוהו.

וביאר **הש"ך** (סקי"ג) דלכן מש"כ השו"ע דלא נאסר הבית אם הוציא הע"ז מתוכו, הוא משום דמיירי שלא נעשה הבית לעבדו בעצמו, אלא להכניס בו בלבד.

וממילא מובן שמשלא נעשה הבית אלא להכניס בתוכו בלבד, היינו להיות משמשי ע"ז, ממילא נאסר מיד שהתחילו לעבוד בתוכו, אלא שיש היתר כאשר מוציא הע"ז משם, ובב' אופנים. האופן הא' הוא שלא הוקצה הבית לכך, אלא הכניס בו באופן עראי, דאז מהני להוציא אפילו שדעתו להחזיר לשם, וז"ל השו"ע "**כל זמן** שהוא שם הבית אסור בהנאה, **הוציאה** הותר הבית". ולכן כתב **הרמ"א** דמיירי דוקא באופן שלא הוקצה הבית לכך. וכ"כ **הש"ך** (סקי"ד). וכן כתב **הלבוש** (ס"ג) להדיא בלשונו הזך.

והאופן הב' להתיר, הוא כאשר הבית הוקצה לכך שאז משהתחילו לעבוד שם ע"ז, נעשה הבית משמשי ע"ז קבוע, ואין לו היתר אא"כ יוציאו משם את הע"ז על דעת שלא להחזירה כלל, דהוי ליה ביטול, וזה מש"כ **הרמ"א**, והוא מהטור ע"פ רש"י והר"ן שהבאנו לעיל, וכ"כ הב"י בשמם. וכ"כ **הלבוש** (שם). **והש"ך** (סקט"ו) הביא גם דברי הב"י הנ"ל שכתב דהיינו דוקא שהגוי הוציא דרך ביטול, אבל הישראל לא מהני ביטול שלו.

והא דמשמשיה נאסרין בהנאה משישתמשו בהן לצורך ע"ז, הוא **מהגמרא** (ע"ז נב.) והיא הלכה פסוקה **בשו"ע** (סי' קלט ס"א).

ויוצא מכל הנ"ל, שבית שהקצוהו לשימוש של ע"ז, כגון בית שמתכנסים בו לתיפלות שלהם, ומכניסים שם פסל של ע"ז ועובדים שם פולחנם, מיד שיתחילו לעבוד שם, נאסר כל הבית הזה בהנאה לישראל, משום משמשי ע"ז. ואפילו אם הוציאו משם את פסלם של ע"ז, אם דעתם להחזירה, עדיין באיסורו עומד כיון שהבית מיוחד לכך. ורק במקום שאינו מיוחד לכך, אלא שלפעמים מכניסים לשם ועובדים שם, אזי מועילה ההוצאה לזמן אפילו על דעת להחזירה, שכל זמן שאין שם פסל מותר המקום בהנאה לישראל.

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

כל תשמישי ע"ז נאסרו עכ"פ משום מיאוס גם כאשר מותרים מה"ד

ב. והנה, אף בדבר שהותר משום ביטול ע"ז על ידי הגוי, מ"מ כתבו הפוסקים שאין זה אלא לשימוש של הדיוט בלבד [היינו לשימוש של חולין], אבל אסור להשתמש בו לצורך מצווה מפני שהוא מאוס לגבוה. כ"כ **המרדכי** (ע"ז סי' תתמג) בשם **ראבי"ה** שקבל כן מאביו **רבינו יואל**, שנרות ושעוה של ע"ז אסורים לנר מצוה בשבת ובחנוכה או לבית לבית כנסת, והביא ראייה ממה ששאלו בגמ' (ע"ז מז.) לגבי לולב הבא מדקל שנטעו ולבסוף עבדו, שהשתחוה לו, או הבא מהאשרה שבטלה, והניחו חכמינו בתיקו, והיינו שהסיק ר' יואל להחמיר. וכ"כ **ר' ירוחם** (נ"ז ח"ד קנז ע"ד) בשם רבותיו דאסורים נרות אלו לבית הכנסת.

ועוד כתב **המרדכי** (שם) בשם רבינו מאיר שתכשיטי הכומרים המותרים להדיוט, מ"מ אסור לעטר בהן דבר מצוה כגון הטלית, דממקום הטנופת בא למקום הטנופת ילך, והביא ראייה ממה שאמרו בזבחים (קטז:) דבעינן מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, ואע"ג דלגבי תכשיטי הטלית לא היינו אוסרים אם השתמש בהם סתם הדיוט, מ"מ בנשתמש לע"ז נראה דאסור. ע"כ.

וכ"כ **בהגמ"י** (הל' ע"ז פ"ז אות ב) שהמעילים של הכומרים לא יתקנו בהם טליתות ושום דבר מצווה משום דמאיס. ע"כ.

והביא דבריהם **הב"י** (סי' קלט) וכן פסק **בשו"ע** (שם סי"ג): "נרות ושעוה של עבודת כוכבים אסורים לנר מצוה דשבת ודחנוכה ודבית הכנסת, וכן תכשיטי הכהנים (כגון המעילים שלובשים כהניהם) לא יתקן מהם טליתות ולא שום דבר מצוה, משום דמאיסי". עכ"ל. והוסיף **הש"ך** (סק"ח) ע"פ דברי **ר' פרץ** בהגהת תשב"ץ (קטן סי' תיז) דאפילו ללמוד לאור הנרות האלו אסור.

עוד כתבו **בהגמ"י** (שם) שלא יכתוב ישראל על ספרים של ע"ז אא"כ מחקם שלא יהיה רישומו ניכר משום דמאיסי, והוסיף ששמע בשם **רבי יהודא החסיד** (והובא בספר חסידים סי' רמט ותכט) שאפילו מחק ספרי ע"ז עד שאין רישומן ניכר אפ"ה לא יכתוב עליהם דברי תפילות ותחנונים **דאין קטיגור נעשה סניגור**. ע"כ.

והביא דברים **הב"י** (שם) והוסיף **הדרכ"מ** (אות ג) שכן הוא גם בדברי **ר' ירוחם** (שם).

וכן נפסק **בשו"ע** (שם סי"ד) להלכה, וז"ל: "לא יכתוב ישראל על ספרי עובדי כוכבים, אלא אם כן מחקן שלא יהיה רישומן ניכר, ויש מי שאומר דאפילו הכי לא יכתוב עליו דברי תפילות ותחנונים **דאין קטיגור נעשה סניגור**". עכ"ל.

והנה, מכל הנ"ל יוצא ברור, שאפילו דברים שהותרו לשימוש ע"י שנתבטלו ע"י גוי, מ"מ אין זה אלא לשימוש הדיוט בלבד, אבל לצורך מצוה אסור להשתמש בו משום דמאוס.

אלא די"ל יתירה מכך, שאפילו דבר שלא נאסר כלל מן הדין להדיוט משום שלא חלה עליו ע"פ דין עבודתו של הגוי העובד ע"ז, מ"מ אפילו בהכי יש מיאוס אם הגוי עבדו, ואסור להשתמש בו לגבוה. דהא משמע כן מהראיה שהביא הראבי"ה בשם אביו ר' יואל, לגבי המשתחוה לדקל שנטעו ולבסוף עבדו, שהסיק לאיסור משום שהניחו חז"ל בתיקו, דהא נאמר בגמ' על זה דמיירי בדקל שנטעו בתחילה שלא לשם ע"ז, ורק אח"כ עבדו, ועל זה הוא הספק של הגמ' אם יש להכשירו למצוה או לאוסרו משום שהוא מאוס לגבוה. ובגמ' שם אמרו דלמ"ד נטעו [שלא לשם ע"ז] ולבסוף עבדו אסור לא בעי, אלא למ"ד נטעו ולבסוף עבדו מותר הוא דבעי, והיינו דעת ת"ק במשנה (שם מה.) ורבנן בברייתא (שם מה:), שאמרו בזה מותר כיון דאין בו תפיסת יד האדם, דכיון דנשרש בקרקע הרי זה מבטל התפיסה [הוא ביאור התוס' שם מה: ד"ה והכה, וכ"כ הר"ן כ: ד"ה העמיד, ועוד כתב התוס' והר"ן שם לבאר דמטעם זה אינו דומה לבית, דבזה אמרינן (מז:) דתלוש

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

וחברו כתלוש דמי ונאסר משום ע"ז, שהרי אילן כיון שמושרש בקרקע מחובר גמור הוי, ע"ש], **ופרש"י** שם (מה: ד"ה אילן) דלת"ק הרים וגבעות שרו וכן כל שמחוברים ולא היתה תחילתן לע"ז לאו תפיסת יד אדם נקרא, אא"כ תחילתן לע"ז כגון אשריה שנטעה בתחילה לע"ז הוי תפיסת יד אדם אע"פ שהוא מחובר ואסור, אבל שאר אילן שנטעו **גרעין** שלא לשם אשירה אין זו תפיסת יד אדם הואיל וההיא שעתא לאו דעתיה לע"ז. ע"כ.

וכתבו **התוס'** (מה: ד"ה הכא) דזו היא שיטת רש"י בכל הסוגיא דמיירי בנטעו גרעין, וגם לגבי הבעיא דהשתחוה לדקל כתבו התוס' (מז. ד"ה ואליבא) דהיה אפשר לגמ' לשאול ולהסתפק גם בנטעו גרעין לפי פירוש רש"י. אמנם דעת התוס' עצמם (מה: שם) אחרי שהקשו על דברי רש"י, הסיקו שבנטעו גרעין לכו"ע שרי כיון דאין זה כלל תפיסת יד אדם, ולא נחלקו אלא בנטעו אילן, דלרבנן אינו אסור דהשרשת הקרקע מבטלת תפיסת, וכיון דלא נטעו מתחילה לשם ע"ז ממילא לאו תפיסת יד אדם נקרא ואינו נאסר, ואינו דומה לבית שנאמר בו (מז:) שתלוש וחברו כתלוש דמי ואסור, משום דהאילן מושרש ומתבטלת התפיסת יד עי"ז.

וגם **הר"ן** (כ. דיבור ראשון, כ: ד"ה העמיד) דייק מדברי רש"י דאפשר דכוונתו דוקא כשנטעו **גרעין** הוא דשרי משום דלא הוי תפסית יד אדם, אבל אם נטעו יחור שפיר נאסר. וכן נראית דעת הר"ן שנוטה לדעת רש"י.

ובכל אופן, בין לפי פירוש רש"י, בין לפי פירוש התוס', ברור דהספק של הגמ' בדעת רבנן לגבי דקל שנעבד אם לולבו כשר למצוה, הוא **אפילו באופן כזה שלדעת רבנן לא חל איסור הנאה של ע"ז כלל מעיקרו, והיינו לאו דוקא בדבר שנאסר ושוב חזר להיתרו משום שהגי ביטל שם הע"ז, אלא אפילו דבר שלא חל עליו מעיקרא כלל איסור ע"ז, מ"מ מסתפקת בזה הגמ' האם יש להכשיר לולב זה למצוה, או שמא הוא מאוס לגבוה.** ודו"ק.

וכתבו שם **התוס'** (מז. ד"ה מי מאיס) דכל זה היינו לכתחילה, דיש להסתפק אם יש להכשיר לולב זה לכתחילה לשם מצוה או לא ומשום מיאוס, אבל בדיעבד שכבר נטלו לשם מצוה ברור דיצא, דהכי קיי"ל במסכת סוכה (לא:) בשם רבא דאפילו לולב של ע"ז קודם ביטול לכתחילה לא יטול ואם נטל יצא משום דמצוות לאו להינות נתנו, ולכן אע"פ דאסור בהנאה מ"מ לענין מצוה יצא שאין זה נחשב הנאה. וכ"כ הר"ן (כ. ד"ה וגרסינן) בשם הראב"ד דמיירי כאן בלכתחילה, ואף לדעת הרמב"ן דמיירי כאן אפילו בדיעבד דלא יצא, מ"מ כתב דלהלכה גם הרמב"ן מודה דלכתחילה לא יטול ואם נטל יצא, וכן ביאר בדעת הרי"ף. ע"ש.

נמצא דלפי רוב הפוסקים פירוש הספק של הגמ' לגבי דקל שנטעו ולבסוף עבדו, הוא אפילו בדבר שלא נאסר, שאין בו דין איסור הנאה, אלא שמ"מ יש בו משום מיאוס, ואפילו זה אינו אלא ענין של לכתחילה, אבל בדיעבד יצא.

ולענין הלכה, פסקו **הרמב"ם** (הל' ע"ז פ"ח ה"א) **והר"ן** (שם) כת"ק שבמשנה, שאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר. וכן נפסק להלכה **בשו"ע** (סי' קמה ס"א).

ולענין הספק של הגמ' בדקל שנטעו ולבסוף עבדו מהו להשתמש בלולבו לצורך מצוה, כבר הבאנו לעיל מהראבי"ה בשם אביו ר' יואל, ומהמרדכי בשם רבינו מאיר, ומהגמ"י, ומר' ירוחם, שפשטו ספק זה לחומרא, ואסרו להשתמש למצוה בכל דבר שנעבד לשם ע"ז, אע"פ שביטלום הגויים משם ע"ז, מ"מ משום מיאוס אין לעשות בהם מצוה. ומה שכתבו שאף התכשיטים והמעילים של הכומרים לא יעשו בהם טליתות, י"ל הטעם כמו שנתבאר לעיל, **שאפילו דבר שלא חל עליו איסור הנאה של ע"ז, מ"מ נאסר משום מיאוס.** ודו"ק.

וכן מדוייק הוא מתוך דברי **אדמו"ר הזקן** (סי' תרמט סי"ב) שגם דבר שלא חל עליו כלל האיסור משום ע"ז, מ"מ מאוס לגבוה ואין לקיים בו מצוות לכתחילה, שהרי כתב: "ואם האשירה היא של נכרי

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

לכתחלה לא יקצוץ ממנה אחד מכל ארבעת המינים אפילו אם כבר ביטלה הנכרי, **ואפילו אם אילן הזה נטעוהו שלא לשם עבודה זרה ואחר שגדל עבדוהו בענין שהוא מותר בהנאה להדיוט אפילו בלא ביטול שהמחובר אינו נאסר אעפ"כ הוא מאוס לגבוה כיון שנקרא עליו שם עבודה זרה**, אבל בדיעבד שכבר נטל ארבעה מינים של אשירה זו לשם מצוה יצא ידי חובתו ואינו צריך לחזור וליטול". עכ"ל. היינו דמבואר מדבריו שאע"פ שלא חל עליו כלל מעיקרא איסור ההנאה משום ע"ז, מ"מ מאוס לגבוה ואין לקיים בו מצוות.

ומקורו מדברי **המג"א** (שם סקי"א, ומבואר יותר בסימן תקפו סק"ו) שכתב שאפילו אם רק נטעו ולבסוף עבדו שאינו נאסר כלל, מ"מ אסור לכתחילה, וכ"כ להדיא גבי ציצית מבהמה שהשתחוו לה וז"ל (סי' תקפו שם): "ולפ"ז צ"ל דהא דכתב בסי' י"א ס"ח צמרה פסול היינו לכתחלה דבדיעבד יצא וה"ה דקרנה פסול לכתחל' לשופר והתם מיירי בע"א של ישראל אלא **שבעלי חיים אין נאסרים, ואפ"ה מאיס לגבוה**", עכ"ל, היינו שאע"פ שהיא ע"ז של ישראל [ודינה בדרך כלל יותר חמור משום שעומד לשריפה וכאילו כבר נשרף ואינו, כמבואר בשו"ע סי' תקפו ס"ג, ובדברי שוע"ר סי' תרמט סי"ב], מ"מ כיון שהוא במחובר לא חל עליו איסור ע"ז, ולכן לא הוי דינו לישרף ולא הוי כאילו נשרף, ובכל זאת אסור לעשות בה מצוות לכתחילה, משום דמאוס לגבוה[2].

---

[2] ובזה יובנו דברי רבינו הזקן בסי' יא סי"ג, שכתב בהמה שהשתחוו לה וכו', ולא פירט אם של ישראל אם של גוי, והרי אם של ישראל דינו יותר חמור דדינו לישרף והוי כאילו כבר נשרף. אלא שע"פ דברי המג"א אלו, יובן שאין הבדל בין ע"ז של גוי או של ישראל לענין מחובר, דבמחובר אין כלל חלות של איסור משום ע"ז, ואין בזה איסור הנאה להדיוט, וכמבואר להדיא בכוונת המשנה והגמרא דכל מחובר שאין בו תפיסת יד אדם אין בו משום איסור הנאה של ע"ז, והנה, אעפ"כ מאוס לגבוה לענין מצוות, וכספיקו של ריש לקיש בגמ', כמבואר בפנים. וד"ל.

והנה, גם אדה"ז ציין לדברי המג"א אלו סי' תקפו סק"ו, בקו"א סי' רצז סק"א על מה שהביא שם סע' ה' הדין דבשמים ששרו ביין של גויים שאסורים לכתחילה לבשמים של הבדלה משום מיאוס, והיינו דר"ל שאע"פ שלהדיוט מותר להריח משום שאינו מתכוון כלל להנות מריח היין אלא מריח הבשמים בלבד, מ"מ לכתחילה הוי מאוס לגבוה משום 'דשם איסור' עליו. ואע"פ ששם האיסור קיים וחל על היין הבלוע בבשמים, מ"מ הרי לענין הריח כתב להדיא שמותר מכיון שכוונת נתינת הבשמים ביין היתה לבשם את היין ולא שהיין ייבלע בבשמים, ולכן המריח לא מתכוון כלל ליין אלא לבשמים בעצמם, וא"כ לענין הריח גופא עסקינן בדבר שלא חל עליו איסור, ודומה א"כ לנעבד במחובר הנ"ל, שמותר להדיוט ואסור לגבוה לכתחילה. ואת"ל דאינו דומה משום דעכ"פ ישנו כאן האיסור ממש, שהרי היין הבלוע אכן חל עליו האיסור הנאה, מ"מ עדיין י"ל עכ"פ דעסקינן בדבר שהתבטל איסורו מעליו, כיון שלא מתכוון כלל לריח היין אלא של הבשמים בלבד, ולכן מותר להדיוט להריח, אבל אסור לגבוה, וא"כ הוי דומה עכ"פ לע"ז של גוי שביטלה, כמבואר בדברי הגמ' הנ"ל ובדברי רבינו הזקן בסי' תרמט שם. ודו"ק.

והנה, לגבי הציצית מצמר מבהמה שנעבדה, הרי כתב אדה"ז בסי' יא סי"ג "המשתחוה לבהמה צמרה פסול לציצית", ולא חילק אם לכתחילה בלבד או אף בדיעבד, ומסתימת לשונו היה נראה לומר שאף בדיעבד אסור. ואפשר לבאר כדברי המג"א הנ"ל בסי' תקפו סק"ו שכתב לבאר דברי השו"ע של הב"י בסי' יא לגבי ציצית שגם סתם לשונו, שכוונתו לכתחילה אבל בדיעבד יצא. וא"כ אפשר לבאר כן בכוונת רבינו ג"כ, ובפרט שגם רבינו ציין לדברים אלו של המג"א לענין ציצית, בקו"א סי' רצז סק"א כנ"ל. ועוד ניתן לבאר בכוונתו בדרך אפשר, שהטעם שלא טרח לחלק כאן בין לכתחילה לבדיעבד, למרות שלענין בשמים כתב להדיא לחלק כן (בסי' רצז שם), וכן לענין לולב כתב להדיא לחלק כן (בסי' תרמט שם), י"ל משום דלולב שהוא מצווה פעם אחת בשנה, ובזה גופא פעם אחת ביום, יש מקום לדון בענין בדיעבד אם יצא, וכדיוק לשונו של אדה"ז (שם) שאם **כבר נטל** לשם מצוה לולב כזה, יצא בדיעבד ואינו צריך לחזור וליטול, היינו דוקא משום שכבר נטל ונגמרה המצוה, וכן לענין בשמים שכבר הריח ונמגרה המצוה שהיא אחת לשבוע, בזה הוא שכתב להתיר בדיעבד שאינו צריך לחזר שוב אחרי בשמים כשרים לכתחילה. אבל לגבי ציצית הרי שהמצוה היא תמידית, כל היום (לדעת הרמב"ם בשעות היום בלבד, ולדעת הרא"ש אף בשעות הלילה אם הבגד הוא בגד של יום, כמבואר בשו"ע סי' יח ס"א), ובכל יום, ובכל משך חיי האדם, ואם כן פשיטא שאם כשרות הציצית אינה אלא בדיעבד, ונחשב לו שקיים המצוה בדיעבד, מ"מ פשיטא שעליו להשתדל להשיג ציצית כשרה לכתחילה בלי פקפוק, כמה שיותר מהר, כיון שכל הזמן מקיים המצוה, וכיון שההוראה הברורה והנכונה לאדם הישר היא שבודאי שעליו לחזר אחרי ציצית מהודרת להבא, לכן לא כתב רבינו לחלק ולהתיר בדיעבד, שלא יסמכו על זה, אלא סתם וכתב

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

ועוד יש ללמוד ממה שהובא לעיל בשם רבי יהודא החסיד בספר החסידים, שאפילו מחק ספרי ע"ז עד שאין רישומן ניכר אפ"ה לא יכתוב עליהם דברי תפילות ותחנונים **דאין קטיגור נעשה סניגור**, שאפילו באופנים המותרים **מן הדין**, מ"מ **יש להימנע מלהשתמש בדברים אלו לצורך תפילה ותחנונים, כיון דאין קטיגור נעשה סניגור.**

וכנ"ל שהשו"ע הביא דינים אלו להלכה, וא"כ יש לנקוט כן להלכה, וכביאור הדברים הנ"ל.

וגם ללימוד תורה הובא לעיל מהש"ך בשם ר' פרץ שאין ללמוד לאור הנרות שבטלם הגוי מע"ז, אע"ג דמותר להדיוט מ"מ לצורך מצוה אסור.

נמצינו למדים, דבין למצוה, בין לתפילה ובין ללימוד תורה, אין להשתמש בכל דבר שהיה בו משום ע"ז, אע"פ שהוא מותר לשימוש הדיוט מן הדין, מ"מ משום מיאוס או משום אין קטיגור וכו', אין להשתמש בו לצורך הדברים הנ"ל. ודו"ק.

נר של עכו"ם ולעשות בית כנסת מבית תיפלה שלהם

ג. והנה, באו"ח (סוף סי' קנד) הביא **הב"י** את דברי **ר' ירוחם** במקום אחר (נ"ג ח"ח כח ע"ג) שכתב וז"ל: "נרות שעוה מהגוים שנתנום לע"ז וכיבן הגלח ונתנן או מכרן לישראל, אע"פ שמותרין להדיוט, כתבו רבותינו **שאסור להדליקן בבית הכנסת משום דמאיסי**". עכ"ל.

וכן הביא **הדרכי משה** (באו"ח סי' קנא סק"א*) את דברי ר' ירוחם אלו, ואחריהם כתב (שם, ושם בסי' קנד סק"ה) וז"ל: "ובהגהות מנהגים (מהר"א טירנא) של הלכות חנוכה כתוב וזה לשונו ושמעתי שמותר לקנות שעוה מנרות תועבה להדליק בבית הכנסת [כי בטלם הנכרי] והוא הדין לנרות חנוכה עכ"ל". ע"כ.

ובשו"ע פסק **המחבר** (סי"א) כדברי ר' ירוחם הנ"ל, שאסור להדליק נרות אלו בבית הכנסת אע"פ שכיבן השמש של ע"ז. **והרמ"א** בהגהתו לא העיר מההיתר שבדברי ההגהות מנהגים שהביא בד"מ, אלא חידד והוסיף על דברי המחבר דהוא אע"פ שמותרים להדיוט. והיינו דדעתו להלכה לפסוק גם כן כר' ירוחם הנ"ל, וכדעת השו"ע.

וגם **הט"ז** (סק"ח) הסכים כן לדינא וכתב שה"ה גם במנורות שהיו בבית ע"ז, שאין להשתמש בהן בבית הכנסת, וגם לא בביתו, והיינו לצורך מצווה [כך פירשו הפמ"ג והלבושי שרד דברי הט"ז ע"ש].

וגם **המגן אברהם** (סקי"ז) הסכים לדינא עם דברי ר' ירוחם, שכתב וז"ל: "וה"ה לכל נר מצוה, וה"ה לכל מילי דמצוה אין עושין מדבר שנעשה לעבודת אלילים". עכ"ל.

אלא שאח"כ הביא **המג"א** את דברי **הכנה"ג** (סי' קנא הגה"ט) בשם **הרא"ם**, וז"ל: "וכנסת הגדולה כתב בשם הרא"ם ח"א סי' פא דאפילו נעבד בבית עבודת אלילים בקבע **מותר להתפלל בתוכו** [ע"כ דברי הכנה"ג בשם הרא"ם], ואפשר דס"ל דמחובר שאני, ואף על גב דבית דינו כתלוש מ"מ דמי למחובר, וצ"ע בע"א [מסכת ע"ז] דף מ"ו מ"ז, והכא שאני דלא עבד הבית עצמו, ועיין בי"ד סי' קמ"ה סעיף ג". עכ"ל.

והיינו כוונת המג"א שאע"פ שכו"ע מודו לדינא לדברי ר' ירוחם הנ"ל שכל דבר שנתבטל לע"ז אע"פ שמותר לשימוש של הדיוט מ"מ אסור לגבוה ולכל דבר מצוה משום מיאוס [וכפי שביארנו לעיל כך דעתם של הרבה ראשונים נוספים, וכן נפסק להלכה ביו"ד], מ"מ מצינו שלדעת הרא"ם מותר להתפלל בתוך הבית ששימש לע"ז באופן קבוע, והיינו

פסול כיון שלהבא ודאי צריך להחליף, ואין נ"מ להתיר בדיעבד אלא בשביל להכשיר מה שלבש למפרע ולהחשיב השכר, ולא בזה עסקינן. משא"כ לגבי לולב ובשמים שהנ"מ היא גם להבא, לענין אם יצטרך שוב ליטול. וד"ל ודו"ק.

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

כאשר לא נעבד הבית עצמו, אלא שעבדו בתוכו ע"ז והבית נעשה מתשמישי ע"ז. וביאר המג"א טעמו די"ל דס"ל לרא"ם דכיון דהבית מחובר לקרקע ומצינו בדיני ע"ז (ע"ז מו:) דמחובר לא נאסר משום ע"ז, לכן י"ל דבית זה דינו כמחובר שלא חל עליו איסור. ומעיר על זה המג"א שאע"ג דמצינו בגמ' שלדינא בית נחשב כתלוש ושפיר נאסר משום ע"ז, מ"מ עדיין דמי הבית למחובר ואינו כתלוש לגמרי. ופירש **במחצית השקל** דכוונת המג"א לומר שאע"פ שמסקינן בגמ' דגם במחובר אסור לגבוה, מ"מ זהו כאשר נתלש אח"כ, אבל בעודו מחובר י"ל דהקילו כאשר אין האיסור אלא משום מיאוס בלבד. וע"ז כתב המג"א דצ"ע מהגמ' בע"ז (מו-מז) כיון דמשם משמע דבעי לאסור הבית לגבוה, ותירץ המג"א דהתם מיירי בנעבד הבית עצמו, ושאני הכא דלא נעבד הבית עצמו. ע"כ תו"ד המג"א עם פירוש המחצה"ש. ע"ש. והמעיין יראה דלא ברור בדברי המג"א שנקט להלכה כדעת הרא"ם.

וסיים המג"א דבריו בציון לעיין ביו"ד סי' קמה סע' ג, ושם מבואר להדיא בדברי השו"ע והרמ"א שפסקו להלכה שאם הבית לא נעשה בשביל לעבדו בעצמו אלא רק כדי להכניס בו אלילים, אם זה בדרך עראי אסור כל זמן שהוא בתוכו, ומיד שהוציאוהו מותר להשתמש בבית, ואם הבית הוקצה לכך באופן קבוע, הרי שצריך דוקא הוצאה של ביטול קבוע ע"י הגויים עובדי ע"ז, כדי להתיר הבית לשימוש. ויש לעיין מה כוונתו של המג"א בציונו להלכה זו. ולכאורה י"ל דכוונתו לציין למקור המתאים לתירוץ שכתב בדברי הרא"ם, דשם מבואר דבית שלא נעבד בעצמו ניתר מיד שהוציאו את הע"ז בדרך ביטול, וממילא אין דינו כדין הבית שמבואר בגמ' שיש לאוסרו לגבוה משום מיאוס, כיון דהתם מיירי בעבד הבית עצמו, משא"כ הכא שלא נעבד הבית עצמו, וא"כ אין לאוסרו אף לגבוה. ודו"ק. [וראה לעיל באות א' וב' מה שביארנו בדין זה באריכות].

אלא **שהדגו"מ והחת"ס** בהגהותיהם העירו על דברי המג"א, מדברי **התוס'** (מגילה ו. ד"ה טראטריות) דמשם משמע דאסור לגבוה אע"פ שנשאר מחובר, ונמצאת סברתו של המג"א נסתרת מדברי התוס'. וז"ל התוס' שם: "טראטריות וקרקסיאות. י"מ **בתי עבודת כוכבים** ומכנה אותן טרטאכ' לשון חרפה וקרקסיאות רוצה לומר בית הכסא בלשון ערב, **וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה**, אלא ודאי לשממה יהא במהרה בימינו, ורוצה לומר בתים שמתאספים שם לוועד של עובדי עבודת כוכבים". עכ"ל. והיינו שמשמע מדבריהם שגם בתים שלא נעבדו בעצמם אלא שנתכנסו לתוכם לע"ז, מ"מ אין להתיר ללמוד בהם תורה, והיינו דלדבר שבקדושה אסור, אע"פ שהותר להדיוט. וכן פסק **החת"ס** בתשובה (או"ח סי' מב) בציונו למש"כ בגליון השו"ע כנ"ל. וכן פסק **המהר"ם שיק** (יו"ד סי' קנד).

וכ"כ **הריטב"א** (מגילה שם) לפרש כן, והוסיף שכן פירש ג"כ **ר' חננאל**, וז"ל: "אלו טרסיאות וקרקסיאות. פי' לאו בתי ע"ז כפרש"י ז"ל, **דא"כ לא יעשו מהם בתי מדרשות**, אלא מקום קיבוץ חכמים שלהם היה וכן פירש ר"ח ז"ל". [ועי' בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ב סי' טו אות א') שכתב לדייק מדברי הריטב"א שמשמע דלדעתו יש איסור בדבר ממש, יותר מבדברי התוס' הנ"ל שמשמע שמצד המציאות לא יוכלו לקלוט שם את לימוד התורה, ונ"מ מזה דלריטב"א שי"ל שהאיסור הוא משום הנאה מע"ז לכן במקומות שאין בהם ע"ז אלא שהם מטונפים ומתועבים מותר ללמוד ולהתפלל שם, אבל לדעת התוס' גם במקומות האלו יש לומר דאין ראוי המקום לקליטת התורה, ע"ש. אמנם להבנת הדגו"מ והחת"ס הנ"ל ברור שהבינו דגם לתוס' יש בזה איסור, ולא מצד הע"ז אלא מצד הטינוף והתיעוב של המקום, ודו"ק].

גם **הפמ"ג** (א"א סקי"ז) העיר מדברי המג"א עצמו במקום אחר (או"ח סי' יא סקי"ב) שכתב בהלכות ציצית על דברי השו"ע (שם ס"ח) שבהמה שהשתחוו לה צמרה פסול לציצית, אבל השתחווה לפשתן נטוע כשר לציצית, וביאר המג"א משום דהצמר לא נשתנה ועדיין חזותיה עליו, אבל הפשתן היה עץ בעלמא ועכשיו עשהו חוטין מראהו הראשון הלך וחלף לו. וכתב הפמ"ג לפרש דברי המג"א שזוהי כוונתו במה שהניח כאן בצ"ע את דברי הרא"ם לגבי

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

מחובר, כיון דבעינן שינוי מראה וליכא. והיינו דלהבנת הפמ"ג המג"א השאיר דברי הרא"ם בצ"ע.

וכן כתב **אדמו"ר הזקן** בשלחנו (סי' יא סי"ג) שבהמה שהתחוו לה צמרה פסול, אע"פ שלא נאסר משום ע"ז במחובר, משום דמאוס לגבוה, ולא נשתנה מספיק. משא"כ בפשתן דנשתנה ואינו ניכר, מותר לכתחילה.

והאל"ר (שם סקט"ו) כתב להסתפק על דברי הט"ז הנ"ל שאסר גם את המנורות כמו הנרות, דיש לחלק ביניהם שהנרות הם דבר מצוה שמדליקים אותם לכבד את בית הכנסת, אבל המנורות לא גרעו ממלבושים שלבשם העכו"ם, שאינם אלא לצרכו, וכן בבית הכנסת אינם מצוה בעצמם אלא לצורך המתפללים. וכתב שאפילו בבית שעבדו ע"ז בתוכו בקבע מותר להתפלל בתוכו, לדעת הרא"ם הנ"ל שהובא במג"א, אמנם העיר על מה שכתב המג"א הטעם משום דמחובר דלא משמע כן ברא"ם. **וכתב דעכ"פ לעשות בבית זה בית הכנסת קבוע ודאי מודה הרא"ם דאסור**. עכת"ד. [ואפשר דהבין כוונת הט"ז דנתכוון לשימוש בביתו כפשוטו, היינו אפילו לדברי חולין, ולא לדבר מצווה, כמו שהבינו **הפמ"ג והמחצה"ש**, כנ"ל. אבל ראה **בכה"ח** (סי' קנד אות עז) שכתב דכוונת הט"ז כאשר מדליק בביתו להאיר וללמוד, דהחמיר גם בזה, אבל לדעת האל"ר כיון שעיקר ההדלקה היא כדי להאיר ורק אגב הוא לומד, לכן היקל בזה. ותמה על הפמ"ג שהבין בדבריהם דהיינו בביתו לנר שבת ויו"ט דא"כ במה החמיר הט"ז ובמה היקל האל"ר, והרי דינם שוה לדין נר ביהכ"נ שבזה שווים הם לאסור. ולכן פשט כנ"ל. והסיק להלכה כדעת האל"ר להקל, ע"ש].

והפמ"ג (שם) הביא דברי האל"ר דהרא"ם מודה בבית כנסת קבוע דאסור, וכתב דאם כן שוב לא קשה מה שהניח המג"א בצ"ע את דברי הרא"ם מהא דשינוי מראה, כיון דשם מיירי בקבוע, אבל הרא"ם התיר שלא בקבע. ע"ש. וכן נראה שהסיק **הכה"ח** להלכה (שם אות פ), ע"ש.

אמנם לעיל הזכרנו את הערת **הדגו"מ והחת"ס** שלדעתם מהתוס' משמע דאסור, ולא חילקו בין קבע לעראי.

וכן הסיק להלכה **בשו"ת מהר"ם שיק** (יו"ד סי' קנד) שאסור לעשות בית הכנסת במקום כזה שתחילת בנייתו היה לע"ז, אע"פ שאח"כ נתבטלה ממנו הע"ז [אלא דהוא מיירי בשהיה שם פסל ממש, כמבואר הנידון שם להדיא].

וכן כתב בספר **גידולי טהרה** (בשו"ת שבסוף הספר, סי' לד) שמקום שנבנה לכת' לע"ז אסור לבית הכנסת.

וכן **בשו"ת שערי צדק** (או"ח סי' יב) כתב גם כן שאין היתר כלל לקחת אבנים מבתי הע"ז לעשות מהם בית הכנסת.

ובמשנ"ב (סקמ"ה) הביא מחלוקת המג"א והאל"ר בפירוש דברי הרא"ם לענין לעשות מבית ע"ז בית כנסת קבוע, וכתב **שהעולם נוהגין להקל בזה.**

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' מט) כתב דאין דעתו נוחה מהיתר זה וממה שנהגו העולם להקל בזה, דפשוט שמאוס זה למצוה, ולא רצה לתת היתר בזה כלל, אע"פ שלא אסר את אלו שכבר נבנו בדיעבד, אבל לכתחילה לא הסכים להתיר, אלא אם כן נחרב אותו המקום וצריך בנייה חדשה באופן דפנים חדשות דלא ניכר המקום שהיה בו הע"ז לפני כן. ע"ש. והסכים האג"מ (שם סוף סימן לא) עם דעת הדגמ"ר להוכיח מהתוס' לאיסור בזה, ודלא כרא"ם שהביא המג"א, ע"ש.

והיוצא מכל הנ"ל דיש **ג' דעות בדין בית של ע"ז שביטלו הע"ז מתוכו והותר להדיוט, האם מותר להתפלל בו או לעשותו בית הכנסת**: א) לדעת **התוס', הדגו"מ והחת"ס**, אסור להתפלל בו אפילו עראי, וכ"ש שלא לעשותו קבע. וכן משמע **מרוב הראשונים** בסוגיא בדוכתה (ביו"ד סי' קלט סי"ג וסי' קמה סע' ג', כמו שנתבאר לעיל אות א'-ב', וכאן), וכן משמע **מר' יהודה החסיד** [כמשנ"ת שם וכאן]. ב) לדעת **הרא"ם** מותר להתפלל בו, ולהבנת **האל"ר** היינו דוקא עראי, אבל בית כנסת קבע אסור גם

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

לרא"ם. ג) להבנת **המג"א** בדעת הרא"ם מותר לעשות בו אפילו בית כנסת קבע.

אם יש לחלק בין מקום שיש בו פסלים למקום שאין בו פסלים

ד. בביה"ל (ד"ה נרות) כתב לחדש שדוקא כאשר לא העמידו שם פסלים, אבל אם העמידו שם פסלים, אפילו שהוציאום משם ומכרו הבית לישראל, אע"פ שהותר לשימוש של הדיוט, מ"מ לא הותר לשימוש גבוה ואסור לעשות ממנו בית הכנסת, ומודים בזה הרא"ם והמג"א, ולא כתבו להתיר אלא בשלא הכניסו שם פסלים. וכתב דזו היא כוונתו של המג"א בציונו ליו"ד סי' קמה ס"ג, דשם מדובר שהכניסו האלילים לתוך הבית, ובזה הוא דנאסר הבית משום משמשי ע"ז, ומש"כ המג"א הטעם משום מחובר הוא לא הטעם העיקרי. עכת"ד.

והנה, יש להעיר על דבריו לענ"ד, שהוא חידוש לומר כן בהבנת דברי המג"א שמה שכתב בפירוש אינו הטעם העיקרי, ומה שכתב ברמז בלבד הוא הטעם העיקרי, ולחלק חילוק מחודש שלא כתבו המג"א. ויותר מסתבר לומר כמש"כ לעיל לבאר בכוונת המג"א שציין לשם כדי להביא סמך לתירוצו בדברי הרא"ם, וכפי שנת' לעיל, שהכוונה לדייק משם שהבית בעצמו מותר משום שלא נעבד בעצמו, ולכן אין לאוסרו אף לגבוה משום מיאוס.

ועוד דעצם הסברא גם כן אינה מוכחת כלל, שהרי מנא לן לחלק בין פולחן ועבודה של ע"ז שיש בה פסלים, לבין כזו שאין בה פסלים, הרי סוף סוף אלו עע"ז ואף אלו עע"ז, ואם לגבי אלו המכניסים פסלים ממש לתוך הבית ואין עובדים את הבית עצמו, נפסק להלכה שמ"מ הבית הוא משמשי ע"ז ונאסר בהנאה עד שיבטלו העע"ז את הע"ז [כמשנ"ת לעיל באות א'], הרי א"כ אין סברא לחלק ולומר שבע"ז כזו שאין בה פסלים לא ייאסר הבית משום משמשי ע"ז, שהרי סוף סוף עבדו שם באותו בית לע"ז והשתחוו לה וכו', ואם כן שפיר הוי הבית עצמו משמשי ע"ז ונאסר ג"כ בהנאה. כן נראה לענ"ד ברור, ועוד שלא ראינו חילוק כזה בשאר הפוסקים, לא באו"ח ולא ביו"ד סוגיא בדוכתה, ובודאי שלא היו סותמים מדבר זה, וגם המג"א לא היה סותם מזה. ודו"ק.

ועוד, יש להעיר על מש"כ לחלק בין דבר שחל עליו שם נוי לעכו"ם בפועל לבין מה שלא חל עליו מעולם שם נוי לעכו"ם ולא שם משמשי עכו"ם, שלכן הנר אסור למצוה משום מיאוס אף אחר שביטלו ממנו שם הע"ז והותר להדיוט, אבל בית זה שעבדו שם ע"ז בלי פסלים לא חל עליו שם ע"ז מעולם. חילוק זה גם צ"ע, ע"פ מה שביארנו לעיל [אות ב'] ע"פ דברי הראשונים והפסוקים **שגם בדבר שלא חל עליו שם ע"ז או משמשי ע"ז מעולם, כיון שמן הדין לא היתה כלל שום ענין של חלות איסור משום ע"ז, מ"מ גם דברים אלו כיון שהיתה להם שייכות ישירה לע"ז [כגון הדקל שעבדו שנאסרו לולביו אף לאחר הביטול] הרי שהם מאוסים לגבוה ולדבר מצוה, ויש לאוסרם לכתחילה.** ע"ש. **וא"כ גם בנידון הנ"ל דמקום שלא היו שם פסלים אבל עבדו שם ע"ז והשתחוו לה, הרי שפיר י"ל כהגדר הנ"ל, שאע"פ שלא נאסר מעולם מן הדין משום משמשי ע"ז, הרי מ"מ לענין מיאוס לגבוה ולמצוה, שפיר מאוס הוי.** ודו"ק. **וממילא, שוב אין לומר כמש"כ בביה"ל לחלק בין הנר שחל עליו שם משמשי ע"ז, לבין בית שלא חל עליו כלל שם משמשי ע"ז, דאין נ"מ בזה אלא לענין היתר הנאה להדיוט בלבד, אבל לגבוה שפיר דמי לומר שתמיד יהיה מאוס כל זמן שהיה בו ענין של ע"ז.** ודו"ק.

וכן משמע בפשטות דעת **התוס'** שהובא לעיל, שכתבו להדיא דמקום הטינוף, של ע"ז או בית הכסא, קשה לומר שיהיה מותר למוד בו תורה. וכן כתבו **הדגו"מ והחת"ס** ע"פ דברי התוס'.

ויש להוסיף לזה עוד את דברי **רבי יהודה החסיד** הנ"ל [אות ב'] שכתב **שאין קטיגור נעשה סניגור**, ושפיר דמי בנידון דהבית של ע"ז שעבדו שם ע"ז

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

אע"פ שלא הכניסו שם פסלים, שלא יעשוהו בית הכנסת קבוע מטעם זה, ומשמע אפילו עראי. ודו"ק.

וע"פ הדברים הנ"ל שאין לחלק בין מקום שהכניסו פסלים ומקום שלא הכניסו פסלים אבל השתחוו שם לע"ז שלהם, אם כן נמצינו למדים דדברי הרא"ם והמג"א להתיר בית כנסת קבוע הוא אפילו במקום שהכניסו פסלים. והאל"ר שהבין שלא התיר הרא"ם אלא בתפילת עראי אבל לא בקבוע, גם כן מיירי בין במקום שהכניסו בו פסלים בין במקום שלא הכניסו. ואם כן באנו למחלוקת בין הרא"ם לבין התוס' ושאר הראשונים והפוסקים, ודו"ק.

ה. בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ג סי' עב-עג) כתב בענין קהילה שרצו לקנות בית שהיה בו כנסיה של קהל 'לותרני' שהם מכת ה'פרוטסטאנטים', ואינם מכניסים צלם להיכלם, ולעשות מבית זה בית הכנסת. וכתב השואל ומשיב דאין להסתפק בכך דמותר, כיון שודאי שכוונת הרא"ם שהובא בכנסת הגדולה, וכן בדברי המג"א, דמותר להתפלל בבית זה אף בקבע, והיינו דוקא כאשר בעת בנייתו לא הקצו אותו לכך. וכיון שבשאלה שבנידון דידיה שם, עסקינן בכך שהבית היה שייך להדיוט שמכר אותו אח"כ לעע"ז, ממילא לא הוקצה לכך בעת בנייתו. ולכן התיר לקנות הבית ולעשות ממנו בית הכנסת קבוע.

והדגיש דדוקא כאשר הכניסו שם צלם הוא דבעינן האי סברא שלא הוקצה לכך מתחילה, אבל כאשר לא הכניסו צלם אין זה כלל נקרא שהוקצה לע"ז, ומש"כ בשו"ע יו"ד סי' קמה ס"ג, היינו דוקא שהכניסו צלם. ולכן, כאן אע"פ שאח"כ הרחיבו והגדילו את הבית שקנו מההדיוט, והבניה החדשה נעשתה על דעת שיהיה הבית לע"ז, מ"מ כיון שלא הכניסו צלם כלל, אין זה נקרא הוקצה לע"ז, אלא לצורך התכנבות לתפילה בלבד, ולכן מותר לעשות ממנו בית הכנסת אח"כ כאשר מכרו ליהודים, דכאשר עזבו המקום הוי ביטול.

ודחה השואל ומשיב את ראיית הדגו"מ הנ"ל מהתוס', שלפי דעתו כוונת התוס' לומר שקשה לומר שהכתוב יבטיח שמקומות המטונפות יהיו בית ה' לרבים, שזה הוא גנאי, וכי לא יוכל להיות אז בתי מדרשות כשרים. ולכן אין ראייה לאסור מדברי התוס' הנ"ל לדעתו.

ויתירה מכך כתב, דאדרבה יש לומר שלעתיד לבוא יהפכו כל בתי ע"ז לבתי מדרשות ששם ישבחו כל האומות את ה' ויעבדוהו, כיון שלעתיד כל האומות יהיו כולם שפה ברורה לעבוד ה' לבדו. ודלא כדברי התוס'.

וע"פ כל הנ"ל הסיק השואל ומשיב, שכיון בנידו"ד אין דמות וצלם, ועזבוהו והוי ביטול, שרי לעשות מבית זה בית כנסת, ואדרבה מצוה יש בדבר לקדש שם שמים. עכת"ד השואל ומשיב.

והיוצא מדבריו, **שגם לדעתו אין להתיר אלא כאשר הבית לא נבנה בתחילה על דעת הע"ז**. וכאשר לא היה צלם בתוכו אפשר להתיר בכל אופן. אלא שבכל אופן, אין ההיתר אמור אלא לאחר **שעזבו** את המקום וביטלוהו מע"ז. **אבל אם עדיין נמצאים שם ומשתמשים במקום לע"ז, נראה דגם לדעתו יש לאסור.**

וכן משמע מדברי **הדרכי תשובה** (יו"ד סי' קמה סקי"א) שהביא בקיצור את דברי השואל ומשיב הנ"ל, וז"ל: "עי' בשו"ת שואל ומשיב קמא חלק ג' סי' ע"ב וע"ג שכ' שם לענין בית תפלה של אומה לוטעראנע"ר שאין להם שום צלם ושום דמות רק במה שאומרים מזמורי תפילות של אותו האיש וכו' **ועתה עזבוהו** ועשו להם בית תיפלה אחרת אם לקנות בית זה לביהמד"ר או לביהכנ"ס וכ' שם דבבית כזה **כל שעזבוהו זהו בטילה ומותר** לעשות ממנה אפי' ביהכנ"ס וביהמ"ד עיין שם באורך" עכ"ל.

היינו כאשר **עזבוהו שזהו ביטולו**, אז מותא לעשות ממנו בית כהנסת ובית המדרש לדעת השול ומשיב.

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

ובשו"ת בנין ציון (לבעל הערוך לנר, סימן סג) נשאל גם כן אותה שאלה, והסיק להחמיר בזה לכתחילה, אלא שחידש מדיוק בגמ' שאין לחלק בין אם הכניסו אלילים לבית או לא, כיון דמ"מ התפללו לאלילים שלהם והוי ע"ז גמורה, וז"ל:

"אשר שאל מר נ"י כי נדחקו ראשי ביהמ"ד לקנות להם בית לביהמ"ד ולא יוכלו להשיג רק בית שנבנה בתחלה לבית דירה ואח"כ קנאו אותו כהני האומות שעובדים ע"ז בשיתוף והתפללו שם לאליל שלהם איזה שנים אבל לא הביאו שם שום תמונת ע"ז ועתה מכרוהו אם מותר לעשות בית זו לבית המדרש לתורה ולתפלה.

תשובה. הנה מצד איסור הנאה ודאי אין חשש בזה דאפילו היו עובדי עבודה זרה ממש ואפילו נדון הבית כתשמישי ע"ז, הרי כיון שמכרוהו בטלוהו, כמבואר י"ד (סי' קל"ט), וא"כ מותר בהנאה, אכן אם מאוס לגבוה או לא תלוי בפלוגתא דלפי מש"כ המג"א (סי' קנ"ד ס"ק י"ז) בשם הרא"מ בבית שעבדו שם ע"ז אין בו משום מיאוס להשתמש בו דבר שבקדושה, אבל העיר שם בדגול מרבבה שמהתוס' מגילה (דף ו') משמע שס"ל שאסור, ע"ש. **ולכן הי' נראה קצת לאסור אם לא מצדדי היתר דלאו לע"ז ממש נשתמש הבית**, דבני נח לא מצווים על השיתוף וגם לא הכניסו בתוכו ע"ז ממש. אכן בזה **יש לפקפק דמה בכך שלא הכניסו ע"ז, מכ"מ הרי התפללו בו לאליל להם, והאומר לע"ז אלי אתה והמקבלו לאלוה אפי' שלא בפניו ג"כ מקרי עע"ז**, כדילפינן בסנהדרין (דף ס"ג) מ'ויאמרו לו אלה אלדיך', וגם מה שבני נח אינם מצוים על השיתוף לא מהני, **שהרי ישראל נצטוו ואכתי לגבי ישראל מקרי עע"ז ממש** כנראה (שם). ולכן **לכתחלה ודאי יש להחמיר אבל לעת הצורך כדאי הרא"מ לסמוך עליו בנדון זה שלא נבנה הבית לכתחלה להיות בית ע"ז רק להיות בית דירה ולא נקרא שם ע"ז עליו י"ל דגם להתוס' לא נקרא מאוס**, כנלענ"ד הקטן יעקב". עכ"ל.

והיינו שפסק לגבי השאלה הנ"ל דיש להחמיר לכתחילה אא"כ בשעת הדחק דיש לסמול על הרא"ם **במקום שלא נבנה מלכתחילה לע"ז**. וחידש שבזה אף התוס' יודו דיש להקל במקום כזה, שאינו נקרא מאוס, אלא דמ"מ יש לסמוך על זה רק בשעת הדחק.

אמנם מקום שנבנה מלכתחילה עבור הע"ז, בזה אין להקל אפילו בשעת הדחק, כיון דלדעתו אף כאשר לא הכניסו פסל מ"מ עצם התפילות שלהם הוי ע"ז, כדמוכח מהגמ' (סנהדרין סג.), **וממילא כאשר נבנה מתחילה להיות בית ע"ז הוי חמיר טפי ואין להקל בזה, משום מיאוס, וכדעת התוס' והדגו"מ.**

[ומה שמוכח כן מהגמ' שם הוא מה שפירש רשב"י שם שכוונת הפסוק לומר שקבלו עליהם כמה אלהויות גם כאלה שלא היו שם, בנוסף לעגל עצמו שהיה בפניהם, ומזה לומדים שגם קבלת אלהות שלא בפניו נקרא ע"ז. וראה ברש"י שם במשנה (ס: ד"ה והמקבל) שהביא לשון אחר במשנה שגורס "והמקבלו לאלוה שלא בפניו". ע"ש].

גם בדעת **האג"מ** נראה להוכיח דס"ל כן, שאסור לכתחילה להתפלל במקום כזה אע"פ שלא העמידו שם פסלים לע"ז, דמ"מ הרי המקום מאוס משום התועבה שנעשית בו באופן קבוע [וע"ז היא הרי תועבה שצלו ית'], ולכן אסור להתפלל בו אפיללו באופן ארעי, ואפילו אם הדבר יגרום שלא יתפללו במנין. שהרי כתב (או"ח ח"א סי' לא) בנידון שכירת מקום הקבוע לפריצות עבור תפילות של ימים נוראים, והאריך לבאר שהדבר אסור משום דאין הקדושה שורה במקום, ומתבטל בכך כל מעלת התפילה במנין שאז השכינה שורה ביניהם ותפילתם נשמעת, אבל במקום הקבוע לתועבה ועדיין קבוע לזה כיון שרק שכרו אותו לזמן מועט, בזה בודאי שהמקום מאוס ושנאוי להקב"ה, ולכן אין להתפלל שם כלל וכלל. וז"ל:

"בענין אם רשאין להתפלל במקום שקבוע לפריצות והוללות . . הנה בדבר לשכור מקום שעושין בו כל

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

התועבות להתפלל שם בימים הנוראים יפה הורה כתר"ה **לאיסור . . וא"כ מכלל הן אתה שומע לאו שבמקום שנעשים בו דברים מתועבים אינו מקום הרצוי לתפלה כלל כיון שהוא מקום שנאוי להקב"ה והמקום לתפלה הא עדיף במקום שאהוב לו ביותר שהוא במקום דגרסי דאוהב ה' שערים המצויינים בהלכה ביותר, וגם הוא טוב בביהכ"נ שג"כ אהוב לו, ולכל הפחות בסתם בתי ישראל ומקומות בעלמא שאינם שנואים לו ותהיה השכינה עמהם ע"י התפלה גופה**, עיין בברכות דף ו', **אבל במקום עשיית תועבות ששנאוי לו אינו מקום רצוי לתפלה כלל ואף ע"י עשרה מתפללין לא תהיה שכינה עמהם . .** ולכן כיון שכל מעלת תפלה בצבור שהוא בעשרה איתא (ברכות) בדף ח' משום שהוא עת רצון ונשמעת התפלה שם ביותר כגירסת הרי"ף והרא"ש וכן הוא בטור (עיין במעדני יום טוב) וברמב"ם רפ"ח מתפלה, **א"כ במקום עשיית תועבות שאינו רצוי אף שתהיה התפלה בעשרה אין שם מעלת תפלת בצבור כלל, וממילא עדיף להתפלל ביחיד אף בביתו שאף שאינו מקום המקודש מ"מ אינו מקום שנאוי וע"י תפלתו תתקדש לאותה שעה שתהיה השכינה שם ותשמע תפלתו, מלהתפלל במקום המתועב ושנאוי אף בעשרה שלא הוי רצון כלל . . ולכן במקום המתועב ושנאוי שאין השכינה עמהם אינו כלום מה שיתפללו שם בעשרה שלא יקובל ולא ישמע תפלתם וא"כ ליכא המעלה דבעשרה לכן עדיף להתפלל ביחידי אף בכל מקום אף שאינו מקודש אבל גם אינו שנאוי ולא להתפלל שם אף בעשרה** אף להרמב"ם. ולתוס' הוא פשוט זה שהרי אף במקום מקודש כהיכא דגרסי עדיף מבעשרה מביהכ"נ אף שג"כ הוא מקום מקודש **וכ"ש שעדיף ביחידי אף בביתו מלהתפלל במקום מתועב ושנאוי אף בעשרה . . אבל עכ"פ חזינן מזה דבמקום הקבוע לתועבות אסור להתפלל שם . . והנה כל זה הוא בעובדא שכתב כתר"ה שהמקום היה קבוע למעשה תועבות ועדין הוא קבוע לזה ורק ששכרו לימים אלו להתפלל שזה אסור כדלעיל, אבל לקנות מקום כזה ולקבעו מהיום והלאה לבית הכנסת מסתבר שמותר. והתוס' במגילה דף ו'** שכתבו שקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה, אף שכוונת הגמ' הוא שיקבעו המקומות ללמוד תורה ברבים, הוא רק מחמת שמפרשים שהם בתי ע"ז שזה סברי שאסור למצוה אף אחר הבטול משום דמאיסי למצוה דלא כהרא"מ שהביא המג"א (או"ח) בסי' קנ"ד ס"ק י"ז שמתיר ועיין בדגמ"ר שכתב שמהתוס' משמע שאסור **אבל בבתים לשאר עבירות ותועבות שאין שייך בהם איסור הנאה לא נאסרו אף למצוה. אך הוא רק כשקנו אותו וקבעוהו לביהכ"נ, אבל כל זמן שלא נקבע לביהכ"נ ועדיין שם המתועב עליו שבזה מסתבר שאין להתיר להתפלל שם דהא אפשר שגם הקונה יעשהו לדברים המתועבים אף שאין האיסור בזה ברור. אבל בעובדא שכתב כתר"ה שעדיין המקום קבוע לדברים המתועבים רק ששכרו להתפלל שם אסור בברור כדפסק כתר"ה וכדהוכחתי לעיל".** עכ"ל.

הנה, ברור מדבריו שכל זמן שהמקום משמש עדיין לתועבה אסור להתפלל בו אפילו ארעי, ואפילו אם אין בתועבה הנ"ל משום חשש לאיסור הנאה, וא"כ כ"ש בענין ע"ז בלי הכנסת פסלים, דהדבר מאוס ומתועב אצלו ית', ויש בו משום חשש לאיסור הנאה בכמה אופנים ודינים השייכים לתשמישי ע"ז, ויש פוסקים שסוברים שאף בלא הכנסת פסלים הרי זה כדין בית של ע"ז שהכניסו בו פסלים, לכן פשיטא די"ל דגם מקום כזה מאוס הוא לכתחילה לתפילה וכל דבר שבקדושה.

וכן **בשו"ת ציץ אליעזר** (חלק יב סימן טו) כתב להוכיח שאין להתפלל כלל במקום השייך לתועבה שנעשה שם תועבות וטינופת בקביעות, ובפרט אם המקום עדיין משמש לדברים אלו והיהודים רק שכרו לפרק זמן לצרכי תפילה וקדושה, שבזה כתב להוכיח לכו"ע, גם בדעת הרא"ם והמג"א ושאר כל הפוסקים הנ"ל, שבודאי אסור לכתחילה לעשות שם תפילות אפילו בעקראי, ולא דיבר הרא"ם, והמג"א על פיו, אלא במקום שנתבטל לגמרי מכל

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

תשמיש של ע"ז או שאר דבר מתועב. ועוד כתב לחלק בין מקום שנבנה מלכתחילה לשם ע"ז שבזה גם הרא"ם יודה להחמיר, לבין מקום שנבנה לשימוש הדיוט ורק אח"כ קבעוהו לע"ז, דבזה הוא דמירי הרא"ם להתיר לעשותו בית כנסת קבוע. והביא גם את דברי האג"מ הנ"ל והסכים עם דבריו להלכה.

וזה מקצת לשונו שם:

"מה שיש כן איפוא לחלק בין נידוננו לבין ההיא דתשובת הרא"ם ולסתור שלא תהיה משם ראיה להיתר, הוא רק בכזאת, די"ל **דשאני ההיא דהרא"ם שהמדובר שאנו קונים, או שוכרים לשנים, את הבתים מהעובדי ע"ז שמבטלים את מהותם הקודמת וקובעים בהם באופן קבוע ונראה בתי - תפלה, באופן שפנים חדשות באו לכאן, ונשתקע מהם שמם הקודם, ולכן הותר בכזאת, אבל משא"כ בכגון נידוננו שהמדובר באופן ששמם המתועב והשנאוי נשאר עליהם, ואנו שוכרים את האולמות רק למספר ימים קבועים, והמה ימשיכו עוד במעלליהם ותועבותיהם במקומות האלה, בכל כגון דא ברור שגם הרא"ם יודה** שקצר המצע מהשתרע ואין ראוי להתפלל במקומות מתועבים כאלה לא לשום שם ס"ת ולא להזכיר בהם קדיש וקדושה, דהקב"ה בודאי לא יאבה להשרות שכינתו במקומות מאוסים באופן רוחני שכאלה, והתפלה דרך שם לא תעלה לרצון לפני אדון כל, ובת קול כאילו מכרזת ואומרת אין אני והוא יכולים לדור במחיצה אחת . . ותורת אמת היתה בפיהו דהרי ראינו בהדיא מתוך גוף התשובה של הרא"מ שהעתקנו לעיל שמדבריו וע"ד מוסבים דברי המג"א, דאכן מיירי בהדיא בכזאת מבתים של הדיוטות שנבנה מתחילה למטרת מגורים, ורק לאחר מיכן מכניסין הדיירים לתוכם ע"ז, ולא עוד אלא דנראה שיש הכרח לומר שהיה ס"ל להרא"ם לחלק בכזאת, דאל"כ יצא לנו סתירה בדברי עצמו . . **ובע"כ שהיה סבור הרא"ם לחלק בזה בפשיטות בין בית שבנאו מתחילה לשם הדיוט ורק אח"כ מכניסים לתוכו ע"ז שאז מותר מכיון שלא הקצו מתחילה הבית לשם כך, לבין בית שבנאו מתחילה לשם ע"ז שאזי הוא דאסור מכיון שהקצוהו מתחילה לשם ע"ז** . . ובהיות דעיקר הדיון לאסור בקבוע מתחילה לכך הוא משום דמאיס למצוה כיעו"ש בגידולי טהרה וכן בעין יצחק, והצידוד להיתר הוא מפני שמשנים אותו מכפי שהיה יעו"ש בדבריהם, **לכן נראה דבכגון נידוננו שבונים מתחילה האולמות הנזכרים לשם מינות וליצנות והדומה להן וקבועין ועומדין לכך גם עם השכרתן למקומות תפלה לימים קבועים לשבתות ולמועדים וימים נוראים, וחוזרים מיד לאחר מיכן לסורם ואיסורם בודאי ובודאי שמאוסים המה למצוה ואין לך בזיון גדול מזה לעמוד בין כותליהם ולהתפלל לפני ה'**, ובודאי לא יאבה לקבל קולות תפלה שבוקעים ויוצאים ממקומות כאלה שהוקמו ונקבעו וממשיכים להיות קבועים ועומדים למורת רוחו ולהמרות את רוחו ח"ו . . איך ועד כמה יש לחוש לחטא ופשע לשכור מקום תפלה ולפחוד להכניס ס"ת במקומות כאלה שראשיתם והמשך קיומם המה לשם השמעת ועשיית נאצות ותועבות וקביעא וקיימא לכך ר"ל, ורק לשם ריוח ביניים משכירים את האולמות למקומות תפלה לשבתות או למועדים, ויש לחוש אפילו מנתינת רווחים למקומות כאלה כזה גם בלי דעת וכוונה כאילו רוצים בקיומם . . **ונשמעים בזה דברי האגרות משה בתשובתו שם שפסק פסקו דבמקום עשיית תועבות ששנאוי לו אינו מקום רצוי לתפלה כלל, ואף ע"י עשרה מתפללין לא תהיה שכינה עמהם**, ולכן כיון שכל מעלת תפלה בצבור שהוא בעשרה איתא בברכות ד' ח' משום שהוא עת רצון ונשמעת התפלה שם ביותר כגירסת הרי"ף והרא"ש וכן הוא בטור (עיין במעדני יום טוב) וברמב"ם רפ"ח מתפלה, א"כ במקום עשיית תועבות שאינו רצוי אף שתהיה התפלה בעשרה אין שם מעלת תפלה בצבור כלל, וממילא עדיף להתפלל ביחיד אף בביתו שאף שאינו מקום המקודש מ"מ אינו מקום שנאוי וע"י תפלתו תתקדש לאותה שעה שתהיה השכינה שם ותשמע

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

תפלתו, מלהתפלל במקום המתועב ושנאוי אף בעשרה שלא הוי רצון כלל עיין שם באריכות מזה". עכ"ל

וכן **בשו"ת שבט הלוי** (ח"ט סי' לו) משמע קצת מדבריו דלא רצה להתיר בית של ע"ז אע"פ שלא העמידו שם פסלים בפועל, אלא רק הסכים להתיר הבנין הסמוך לזה שהוא בית ועד לכמרים ולא יועד לתפילה וגם לא העמידו שם פסלים, דבזה יש להתיר לקנותו ולעשותו בית הכנסת קבוע, ומוטב שיעשו קצת שינוי בבניין, אבל לא כתב להתיר את הבית תפילה שלהם מהטעם שלא העמידו שם פסלים בפועל, לכן משמע דגם דעתו כן היא. ע"ש היטב.

ובשו"ת יביע אומר (ח"ו או"ח סי' ז אות א') דעתו להקל, שכתב שאף לדעת המחמירים החולקים על השואל ומשיב, מ"מ בבית שלא היה בו דמות וצלם של ע"ז יודו לשואל ומשיב להתיר, וכתב שכן מבואר **בשו"ת עין יצחק** (או"ח סי' יא אות ב). ע"ש.

אמנם מכל הפוסקים הנ"ל, ברור דלענין הלכה הדעת נוטה להחמיר ולהורות בזה לאיסור, שאסור לכתחילה להתפלל ולעשות דברים שבקדושה במקום כזה השייך לתועבה או לעוע"ז.

ובנידו"ד, הרי יש הרבה צדדים לריעותא, דמדובר בבית שנבנה מלכתחילה עבור ע"ז, ועדיין שייך להם ורק נשכר לזמן מה. ולכן יש לומר בנידו"ד דלכו"ע אסור להשתמש במקום זה לדבר שבקדושה [גם לדעת הרא"ם והמג"א והשואל ומשיב, כיון שלא נתבטלה משם הע"ז, וכן דעת שאר כל הפוסקים דלעיל].

נתינת כסף למקום של ע"ז

ו. צד נוסף יש להביא לאיסור, והיא העובדה שע"י שכירות המקום הרי נותנים היהודים דשם כסף לאותו בית ע"ז ולארגון המנהלו, ובכך מחזקים אותם ופעילותיהם, כאשר נודע לנו על מהותה של כנסייה זו ושל קהל ה'פרוטסטאנטים', שאין להם פסל וצלם בבית תיפלתם. קהל זה של עוע"ז בנו בניין ענק ממדים, עם אולמות שיכולים להכיל למעלה מ-3000 איש, כדי שיהיה להם מקום גדול לפולחנם ומפגשים שלהם בימי אידם (מידי שבוע בשבוע). הם גם מנסים למשוך בכך יותר ויותר מתפללים כל הזמן, ואכן קהילתם גודלת כל הזמן בעקבות הפעילות האינטנסיבית שלהם להזמין ולקרב דעת הבריות אליהם. מטרת אותו ארגון בהשכרת האולם השייך לבית תיפלתם (וכן שאר אולמות ומשדים שיש שם), הוא כדי לממן את כל פעילותיה, ולכסות את הוצאות הבנייה הענקיות, העומדות על סכום הקרוב לעשרים מיליון יורו, וכל מטרת בניית בניין כזה גדול וענק, הוא במחשבה תחילה כדי ליצור מקומות מפגש ואירועים להשכרה, כגון אולמי אירועים ומשרדי עבודה ומפגשים, כדי שכל הבריות החיים סביבם יצטרכו אותם ויבואו להשתמש בשירותים אלה, כדי בסופו של דבר לפעול לקירוב הדעת בין סוגי האנשים והדתות השונות, כיון שזה חלק דתם ופולחנם. ונמצא א"כ, שע"י שכירות המקום עוזרים להם לקיים את מחשבתם וכוונתם ודתם רח"ל. תופעה זו נהיתה נפוצה בשנים האחרונות (בפרט בארה"ב), ונקרא שם מקומות אלה "מגה צ'ארצ'", היינו "כנסייה ענקית", והוא דפוס התנהגות ופרוייקט ענק המנוהל ע"י הקהילה הפרוטסטאנטית העולמית ימ"ש. והכל במטרה לקרב דעת הבריות אליהם.

והנה, **תנן במשנה** (ע"ז נא:) "עבודה זרה שהיה לה גינה ומרחץ נהנין ממנה שלא בטובה ואין נהנין ממנה בטובה היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה", ע"כ.

ובגמ' (שם) הביאו ב' לישנא, א' דדוקא כאשר כל הטובה היא לכומרים, אבל אם יש גם חלק לאחרים מותר אע"פ שיש גם לכהנים. ב' שאם יש לכהנים אסור בכל אופן, אע"פ שיש גם לאחרים, ורק כאשר אין שום טובה לכהנים אז מותר.

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

הרמב"ם (הל' ע"ז פ"ז הי"ז) פסקא כלישנא קמא. **הרי"ף** (שם כג:) **והרא"ש** (פ"ד סי' ב) הביאו ב' הדעות, וכתב **הב"י** (יו"ד סי' קמג) דמשמע דמסתמא סבירא להו דהלכה כלישנא בתרא. וכן פסקו **הר"ן** (שם) **והטור** (יו"ד שם). וכן פסק **השו"ע** (שם ס"ג) דאפילו יש לאחרים חלק בטובה, מ"מ אם יש חלק לכהנים אסור להינות בטובה, עד שלא תהיה שום הנאה לכהנים כלל.

ובנוגע לפירוש "בטובה", נחלקו **רש"י ור"ת. דלרש"י** (ע"ז שם) היינו בשכר, שבשכר לא יהנה אם זה לכהנים, ושלא בשכר יכול להינות. אבל **ר"ת** (שם מד: תוס' ד"ה נהנין, רא"ש שם) חלק עליו וכתב דהיינו בטובת הנאה שמחזיק להם טובה, דבזה אסור, אבל אם אינו מחזיק להם טובה, מותר אפילו בשכר.

ועוד כתב **ר"ת** דאפילו אם נפרש בשכר מ"מ מותר היכא דלא עומד בחצר של ע"ז.

ועוד כתב **ר"ת** דאינו דומה למה שאמרו בגמ' (ע"ז יג.) דאסור לתת מכס לע"ז ביריד שלהם, כיון דהתם מיירי שהמכס הוא ישירות לצורך הע"ז ולנויה, אבל הגנות ובית מרחץ ורחיים אינו אלא לשכר חוקי הכהנים ולהנאתם ואינו לצרכי ע"ז ממש.

והנה, **בשו"ע** (יו"ד סי' קמג ס"ג) פסק : "היה לעבודת כוכבים גנה או מרחץ, והטובה היוצאת מהם היא לכהנים, מותר ליהנות מהם שלא בטובה, ואסור ליהנות מהם בטובה, ואפי' יש לאחרים חלק בטובה עם הכהנים. ואם אין הטובה היוצאת מהם לכהנים, אלא לעובדיה, מותר ליהנות מהם אפילו בטובה, אפילו הגנה והמרחץ לעבודת כוכבים לבדה". עכ"ל.

וכתב **הש"ך** (סק"ה) על דברי המחבר: "משמע דהיינו כהמפרשים השכר, וכ"כ העטרת זהב (לבוש), ולכך פסק לחומרא דאפילו יש לאחרים חלק בטובה עם הכהנים אסור". עכ"ל.

והיינו שפסק השו"ע כדעת רש"י בזה.

והרמ"א כתב אחרי דברי המחבר הנ"ל: "וי"א שאין אסור ליהנות ממנה אם הטובה באה לכהנים, אלא כשהם עומדים בחצר עבודת כוכבים עצמה, אבל כשאין עומדין לפניה, אף על פי שהטובה היוצאת מהם היא לכהנים, מותר ליהנות ממנה, אם לא שהטובה לעבודת כוכבים עצמה, ויש לסמוך על זה להקל". עכ"ל.

וזה ע"פ דברי **ר"ת** הנ"ל, שכתב שאף אם נפרש בשכר, הוא דווקא בחצר הע"ז ממש, אבל שלא בחצר ע"ז מותר אף בשכר.

וכתב הט"ז (סק"ה) דהכוונה של ר"ת, וממילא גם של הרמ"א, לומר דכאן אין השכר מגיע לע"ז עצמה, אלא להנאתם של הכהנים, אבל היכא שהשכר מגיע לע"ז עצמה, **פשיטא לכו"ע דאסור אפילו שלא בחצר שלה**, וכמו שמפורש בדין הנ"ל דאסור לתת המכס ביריד של ע"ז משום שמגיע ישר לע"ז, וכמו שפסק השו"ע לקמן (שם סע' ו) שגבאים שנוטלים מכס לאלילים אסור ליתן להם, וכתב שם הרמ"א שהשכר הזה נופל לצרכי ע"ז ממש.

ודייק הט"ז סברא זאת שלא נאמר שהחילוק הוא כאשר דוקא כאשר הע"ז נהנית הרבה מהשכר של השיראל, אבל אם לא נהנית כל כך מהישראל כיון שגם לגויים יכלה למכור או לשכור בזה נאמר שמותר, זה אינו לדעת הט"ז, כיון שמוכח מההלכה שהביא השו"ע בסע' ה' דחנויות של ע"ז אסור לשכור מהם, שאע"פ שיכלו לשכור לאחרים מ"מ אסור, ולכן על כרחך לחלק בכך ששם הכסף נופל ישירות לע"ז וצרכיה, ולכן גם כאן נאמר הכי לגבי מכס וכל שאר הדברים שטעם האיסור משום שהוא לע"ז עצמה ולצרכיה. וממילא עפ"ז י"ל דאין סברת ר"ת והרמ"א אלא היכא שאין השכר ישירות לע"ז וצרכיה, אלא לכהניה, אבל לע"ז וצרכיה ממש גם הם מודים שאסור. עכת"ד **הט"ז**.

והב"ח (שם אות ח) **והש"ך** (שם סק"ז) כתבו הסברא שאם יכלו הכהנים של ע"ז למכור לגויים יש להקל, אבל היכא דלא היה מגיע הרווח לכומרים בלא הישראל **יש להחמיר אף שלא בגינה של הע"ז**. ע"כ.

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

והיוצא ברור מכל הנ"ל, **הוא שאם הכסף נופל ישירות לצרכי הע"ז ולהגדלת פעילותיה והפצת פולחנה ואמונתה, להבנת הט"ז ברור שאסור לכו"ע, בין לרש"י בין לר"ת, וכן לדעת הרמ"א, ואסור לשכור האולם באופן דנידו"ד כיון שכל הכסף הולך להגדלת הפעילות ולבניית המקום.**

וגם לדעת הב"ח והש"ך, הרי מ"מ מודו הם לרמ"א **שבחצר של בית הע"ז אסור** אפילו באופן שהיה מגיע השכר לע"ז גם מהגויים. וכ"ש בנידו"ד, **דהוא בתוך בית הע"ז עצמו ממש, ואפשר אפילו בתוך בית תיפלתם ממש, א"כ פשיטא דלכו"ע אסור לשכור**, אף אם נניח לומר שאילו היהודים לא היו שוכרים באותו היום היו גויים שהיו באים ושוכרים באותו היום, **וכ"ש אם הדבר לא ברור שהיה נעשה כך, שאז הרווח בא ממש מהישראל ואסור לכו"ע.**

היוצא מכל הנ"ל הוא שברור דבנידו"ד אסור לכל הדעות לשכור את האולם הנ"ל.

וכן כתב עוד **בשו"ע** (סי' קלט סט"ו): "ויש מי שאומר שאסור להלוות לצורך בנין עבודת כוכבים של עובדי כוכבים או לתכשיטיה או למשמשיה, וכ"ש למכור לה תשמישים כגון מחתות". עכ"ל. היינו שאפילו להלוות לטובת הבניין שלהם שיש בו ע"ז, אסור.

והרי כאן בנידו"ד חלק מהכסף של השכירות נכנס לצורך החזר ההלוואה על בניית הבניין.

ובדרכי תשובה (שם סק"י) כתב על זה וז"ל: "עי' **בכנה"ג** בהגהות ב"י אות י' שכ' **מהבדק הבית** דכיון דאמרינן מצוה לבטל ע"ז ומשמשי' **ורוצה בקיומו אסור** נראה **דאפילו בחנם** כגון שאל הנכרי שמור ע"ז בחנם אסור דהוי רוצה בקיומו דשמא יגנבו בפשיעה דהא חייב לשלם **ואפילו פטרוהו מן התשלומין הוא רוצה בקיומו** כיון דקבל עליו בטובה". עכ"ל.

היינו דכיון שאנו מצווים לאבד ולבטל כל הע"ז ותשמישיה, ואנו רוצים וחפצים באיבודה, אם כן אסור לתת יד ולהיות שותף בקיומה ושמירתה, ואפילו בחינם.

ועל כן, גם בחינם אין להשתמש כלל וכלל באולם שלהם, שהרי בזה מתקיימת כוונתם ורצונם ופולחנם.

מסקנא להלכה

ז. המורם מכל האמור לעיל, שאין לשכור ולהשתמש באולם השייך לכנסייה, בפרט אם האולם נמצא במבנה ששם עושים פולחנם, וכ"ש אם שוכרים את האולם עצמו ששם עושים פולחנם. ואם כבר שכרו, לכתחילה יבטלו, אע"פ שיש בזה הפסד ממון. וכן אולם במקום אחר ששייך לכנסייה והכסף הולך ישירות לפעולותיה אסור לשכור ולהינות.

בדרך אגב תוך כדי ליבון הסוגיא נוסיף כאן כמה פרטים רלוונטים למעשה:

מוזיאון השייך לכנסיה

ח. לגבי ביקור במוזיאון או כל דבר אחר השייך לכנסיה, הנה ע"פ הכללים הנ"ל, אם הכסף ניתן ישירות לענייני הע"ז, יש לאסור ע"פ שיטת הט"ז הנ"ל. אמנם אם אין זה בסמיכות מקום לבית הע"ז, שאינו בחצר שלה, יש מקום להקל ע"פ שיטת הב"ח והש"ך, אם זה באופן שיש שם מבקרים בכל אופן, ולא מורגש רווח מיוחד מביקור היהודים שם. ואם זה בחצר שלה, לכו"ע אסור.

היחס למסגד

ט. בנוגע למסגד, הנה מצינו מחלוקת בין הפוסקים אם נחשבים כעובדי ע"ז או לא, וריבוי פוסקים סוברים שאכן עע"ז הם, ואע"פ שאינם יודעים זאת, כיון שעכ"פ משתפים את נביאם לאלהיהם, או עכ"פ מכון שמשתחווים הם השתחוואה של אלהות

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

לכן דין ע"ז יש להם לכל דבר ואיסור [כ"כ האשכול (ח"ג סי' נח), המאירי (ע"ז נז), הר"ן (סנהדרין סא:), ריטב"א (פסחים כה:), אבן עזרא (דניאל יא, לא), פרי תואר (סי' יט סק"י), החיד"א (מחזיק ברכה יו"ד סי' קכג סק"א)].

וז"ל **הר"ן** (שם): "ולמדנו מכאן שהקדשים של עכו"ם, וגם המשוגע (מוחמד) של הישמעאלים, אף על פי שאינם טועים אחריהם לעשותם אלהות, מ"מ הואיל ומשתחוים לפניהם השתחואה של אלהות, דין עבודה זרה יש להם לכל דבר איסור של ע"ז, שלא בהידור בלבד הם משתחוים לפניהם, שאין הידור למתים, אלא כענין עבודה של אלהות היא עבודתם". עכ"ל.

אבל **הרמב"ם** בתשובה (סי' תמח) כתב וז"ל: "אלו הישמעאלים אינם עובדי ע"ז כלל, וכבר נכרתה אמונת הע"ז מפיהם ומלבם, והם מיחדים לאל יתברך יחוד כראוי, יחוד שאין בו דופי, ואם יאמר אדם שהבית שהם מקלסים בו בית ע"ז הוא, וצפונה בתוכו ע"ז שהיו עובדים אותה אבותיהם, מה בכך, אלו המשתחוים כנגדו היום אין לבם אלא לשמים, וכבר אמרו בסנהדרין (סא ב) שהמשתחוה לבית ע"ז וכסבור בית הכנסת הוא הרי לבו לשמים. ולכן אלו הישמעאלים היום כולם נכרתה ע"ז מפיהם, רק טעותם וטפשותם בשאר דברים, אבל ביחוד ה' אין להם טעות כלל. ואמת שהיה לישמעאלים מקודם שלשה מיני ע"ז, פעור ומרקוליס וכמוש, וכולם מפורשים וידועים מקודם שתעמוד דת הישמעאלים, אבל היום אומרים הישמעאלים כי זה שנשליך אבנים, בפני השטן אנו משליכים אותם כדי לערבבו וכו'". עכ"ל. וכן פסק הרמב"ם במשנה תורה (מאכל"א פי"א ה"ז): "כל גוי שאינו עובד ע"ז, כגון אלו הישמעאלים יינם אסור בשתיה ומותר בהנאה, וכן הורו כל הגאונים, אבל אותם העובדים ע"ז סתם יינם אסור בהנאה". ע"כ.

וז"ל **הרשב"א** בתורת הבית (דף קל ע"ב): "גר תושב אינו אוסר יין במגעו, וכן יינו מותר בהנאה, ומכאן סמכו הגאונים להתיר מגען של ישמעאלים אלו בהנאה, שהרי אינם עובדים ע"ז". ע"כ.

ועוד כמה פוסקים פסקו אחריהם ג"כ שאין דינם של ישמעאלים כעע"ז, וכן דעת **הרמ"א** (יו"ד סי' קמו ס"ה), **ועוד** [החיד"א (מראית העין ליקוטים סי' ח) שחזר בו ממש"כ במחזיק ברכה וברכי יוסף, הבן איש חי (שנה ב' בלק א') וכתב שכן העיד המהרח"ו על האריז"ל שלא החשיב מגע ישמעלים לאסור היין, ובשו"ת רב פעלים (ח"א יו"ד סו"ס כח), שו"ת עין יצחק (או"ח סי' יא), שו"ת יביע אומר (ח"ז יו"ד סי' יב), ועוד].

עפ"ז כתבו כמה פוסקים שמותר להיכנס למסגד, ואף ללמוד ולהתפלל שם [שו"ת עין יצחק (שם), שו"ת יבי"ע (שם), שו"ת אבני ישפה בשם הרב אלישיב (ח"א סי' קנג)].

אמנם אחרים כתבו לאסור משום שלדעת הר"ן שפיר הוי ע"ז משום שמשתחווים, וכן לדעת שאר הראשונים הנ"ל שהם משתפים והוי ע"ז [כן דעת שו"ת ציץ אליעזר (חי"ד סי' צא)]. **והאור החיים הק'** (פרי תואר יו"ד סי' יט סק"י) כתב דמי יאמר לנו שאין מחשבים לשתף במחשבתם את אותו הנביא שלהם ולהתפלל ולהשתחוות אליו. וכ"כ **בשו"ת דברי יציב** (יו"ד סי' מ) כתב שמציירים בליבם את הטמא. ועוד כתבו שעכ"פ המקום מאוס וטמא, וכ"כ **רבי חיים פלאג'י** (חיים ביד סי' כו) וז"ל: "תינח דאינו ע"ז ממש נקוט מיהא פלגא דמידי סרך טומאה וסט"א לא פלט ובפרט כשהנכנס הוא ישראל זרע קדש דהחיצונים דבקים בו כמי שנכנס למקום הדבורים וזה פשוט וברור ושכלי וצריכים טבילה ומלקות ולתת מלבושים שנכנסו בהם לעניים מרודים דתיהוי להו כפרה". עכ"ל.

ויש להוסיף לזה, מה שנתבאר לעיל בשם **האג"מ והציץ אליעזר**, שגם במקום שהוא מתועב ונעשה שם היפך הרצון של ה', אינו ראוי כלל להיכנס לשם ולהתפלל שם, ותועבה היא לה'.

היכל יצחק במערת המכפלה

בשו"ת דברי יציב (שם) אסר להיכנס למערת המכפלה בגלל בית תיפלתם הבנוי מעל. **ובשו"ת תשובות והנהגות** (ח"ד סי' לה) חלק עליו וכתב שאין

מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

דינם כעע"ז ומותר להיכנס שם, ומ"מ ראוי להתרחק מן הכיעור.

והנה, יש לומר שלגבי היכל יצחק במערת המכפלה, הדין שונה, דאע"פ שעושים אותו הישמעאלים בית תפילתם, מ"מ הרי זה נחשב שעשו זאת במקום שהיה מיוחד לבית כנסת שלנו, והוי כמה שאמרו על הבית המקדש שהעמידו בו פסל ואעפ"כ חזר מקום המקדש לטהרתו להתפלל ולעבוד בו, כיון דבאו בגבולנו ובגבולה של הקדושה. וכמש"כ **המג"א** (או"ח סי' קנד סקי"א) שהוזכר לעיל (אות ג'), וז"ל: "ואין להביא ראיה מדאיתא בע"א דף מ"ג שהעמידו דמות בבה"כ אעפ"כ התפללו בתוכו דהתם היא באה בגבולה". עכ"ל.

וראה **בהתקשרות** (גליון תקלז, מדור בירורי הלכה ומנהג) שהביא שם עדות מיחידות בשנת תשכ"ח לכמה חסידים שבה הורה להם הרבי להתפלל במערת המכפלה, וערר על כך שאלה, והורה להם שיבררו אצל הרבנים אם התפילה תהיה בתוך הבניין או שתהיה במקום שאין בו כל ספקות ומותר לכל הדעות להתפלל שם. ולמעשה, התפללו שם בפנים, וכן נעשו בשנת תשל"ז הקפות שניות בהוראת הרבי במערת המכפלה, ונערכו בהיכל יצחק, אע"פ שמשמש להם למסגד רוב השנה. ע"ש. עוד הביא שם שאדמו"ר מהוריי"צ בעת ביקורו נכנס לכל החדרים של מערת המכפלה ומלמל תפילות כל העת. ע"ש.

הנלענ"ד כתבתי,

בכבוד רב,

מיכאל שלמה אבישיד

